

Національна академія педагогічних наук України
Інститут обдарованої дитини НАПН України

МАТЕРІАЛИ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ЕЛІТА І ОБДАРОВАНІСТЬ: ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ

(у матеріалах збережено авторську стилістику і орфографію)

22-23 грудня 2010 року

м. Київ

Національна академія педагогічних наук України
Інститут обдарованої дитини НАПН України

МАТЕРІАЛИ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ЕЛІТА І ОБДАРОВАНІСТЬ: ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ»

(у матеріалах збережено авторську стилістику і орфографію)

22-23 грудня 2010 року

м. Київ

мотивації діяльності, який пов'язаний з потребою індивіда добиватись успіхів та уникати невдач. В основі цього процесу лежить емоційне переживання, пов'язане з соціальним прийняттям успіхів, яких досягає індивід. Дослідженням мотивації досягнення займався Д. Макклелланд. Згідно із теорією вченого, люди з високим рівнем мотивації досягнення відрізняються наступними особливостями: вони володіють здатністю ставити перед собою високі і досяганні цілі; для них важливіше особисті досягнення у праці, чим винагорода за успіх, і дуже важлива оцінка якості їхньої роботи.

Сьогодні, коли мова йде про ефективне лідерство, виникає питання не лише про посилену самомотивацію лідера, а й про мотивування (стимулювання) послідовницького процесу.

З мотивування послідовників тісно пов'язане поняття «харизма», яке, на нашу думку, займає важливе місце у структурі особистості лідера. Сьогодні психологи поняття «харизма» трактують як сукупність вмінь та навиків, якими володіє особистість і які призведуть до досягнення поставленої мети. Науковці роблять акцент не на вроджені надякості особистості, а на суму вмінь і навиків, які можна розвивати до високого рівня. Ніколаус Б. Енкельман вважає, що харизматичним лідером може стати сьогодні кожна людина [9]. На думку Енкельмана, між мотивацією та харизмою існує тісний зв'язок; якщо у людини низька мотивація, то, відповідно, слабо розвинені харизматичні якості. Харизматичний лідер – людина, яка здатна повести за собою і підкорити своїй волі інших людей.

Висновки. Проблема лідерської обдарованості потребує комплексного дослідження з урахуванням усіх аспектів. Окрім генетичних факторів під час дослідження необхідно враховувати вплив соціальних факторів на розвиток обдарованої особистості лідера. На нашу думку, значний вплив на становлення та розвиток лідерської обдарованості здійснюють: мікрофактори (сімейна ситуація, освіта, друзі), мезофактори (культурна різноманітність, релігія, подорожі), макрофактори (суспільно-політичний устрій у державі). Від особливостей наповнення та впливу усіх чинників соціалізації залежить рівень сформованості основних здібностей, якостей та психологічних особливостей особистості лідера. У структурі лідерської обдарованості провідне місце займає практичний інтелект (соціальний, емоційний), креативність та мотивація досягнення успіху.

Література:

1. Айзенк Г.Ю. Интеллект: новый взгляд // Вопросы психологии. – 1995. – №1. – С. 111–131.
2. Байхем Вильям. Воспитай своего лидера. Как находить, развивать и удерживать руководителя / Байхем Вильям. – М.: Вильямс, 2002. – 416 с.
3. Гарднер Г. Множинні інтелекти. Теорія у практиці: Хрестоматія / Гарднер Г. – К.: Мегатайп, 2004. – 288 с.
4. Дилтс Р. НЛП: навички ефективного лідерства / Дилтс Р.; [пер. с. англ. Н. Мигаловской]. – СПб.: Питер, 2003. – 224 с.

5. Ке де Ври М. Мистика лидерства. Развитие эмоционального интеллекта / Ке де Ври М.; [пер. с англ. М. Шалунова]. – М.: Альпина Паблишер, 2003. – 311 с.

6. Моляко В.А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности // Вопросы психологии. – 1994. – №5. – С. 86–95.

7. Практический интеллект / [Р. Дж. Стернберг, Дж. Б. Форсайд, Дж. Хедланд и др.]. – СПб.: Питер, 2002. – 272 с.

8. Хесселблейн Ф. Лидерство без границ / Хесселблейн Ф., Голдсмит М., Сомервилл А.; пер. с англ. Б.А. Зуев (гл. 1-3), Д.Г. Кириченко (гл. 4-23). – М.: Альпина Паблишер, 2001. – 315 с.

9. Энкельманн Николаус Б. Харизма. Личностные качества как средство достижения успеха в профессиональной и личной жизни / Энкельманн Николаус Б. [пер. с нем. Н.А. Врублевская]. – М.: АО «Интерэксперт», 2000. – 272 с.

10. Яковлева Е.Л. Развитие творческого потенциала личности школьника // Вопросы психологии. – 1996. – №3. – С. 28–34.

11. Bar-On R. How important is it to educate people to be emotionally and socially intelligent, and can it be done? // Perspectives in Education. – 2003. – Vol. 21, №4. – P. 3–13.

12. Goleman D. Social Intelligence: The New Science of human relationship. / Goleman D; New York: Batman Books, 2006. – 403 p.

13. Guilford J.P. The nature of human intelligence. / Guilford J.P.; New York: Mc-Gaw Hill, 1967. – 156 p.

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Вербовський Д. С.

аспірант кафедри педагогіки

Житомирського державного університету

імені Івана Франка

dverbovskiy@mts.com.ua

Вербовський Д. С. Професійна етика сучасного фахівця як складова професіоналізму. У статті розглянуто деякі особливості становлення та розвитку професійної етики як актуального аспекту проблеми трансформації еліти. Представлено погляди науковців щодо визначення сутності та ролі етики у суспільстві. Окреслено деякі тенденції формування професійної етики персоналу галузі мобільного зв'язку.

Вербовский Д. С. Профессиональная этика современного специалиста как составляющая профессионализма

Професійна етика має власне призначення, яке полягає у формуванні етичних правил кожного виду трудової діяльності, з врахуванням специфічних особливостей її організації. Виділяють багато видів професійної етики (лікарська, педагогічна, етика вченого, актора, художника, підприємця, інженера), що склалися протягом існування та розвитку суспільства, та відображають специфічні особливості певної праці. Вони спрямовані безпосередньо на людину в тих чи інших умовах її життя та мають свої традиції, що свідчить про наявність наступності основних етичних норм, вироблених представниками тієї чи іншої професії протягом століть. Кожен з них визначається своєрідністю та має свої специфічні вимоги в галузі моралі.

Педагогічна етика розглядає сутність основних категорій педагогічної моралі, до яких можна віднести систему уявлень про справедливість, добро, та інші чесноти, що виступають своєрідною оцінкою характеру життєвих явищ, моральних достоїнств і вчинків людей. До діяльності вчителя застосовуються всі основні етичні поняття, поряд з тим, відображаються такі риси поглядів, діяльності і відносин, що виділяють педагогічну етику у відносно самостійний розділ науки [9, с. 27-33].

Етика вченого припускає сформованість, в першу чергу, таких моральних якостей, як наукова сумлінність, особиста чесність, патріотизм. Судова – потребує чесності, справедливості, відвертості, гуманізму, вірності закону. Професійна етика в умовах військової служби вимагає чіткого виконання службового обов'язку, мужності, дисциплінованості, відданості Батьківщині. Етика аудитора включає ряд принципів етичної поведінки та ставлення до виконання фахових обов'язків, що відповідають вимогам міжнародних нормативів аудиту, від дотримання яких залежить авторитет працівника, його професійна придатність [1, с. 14-15].

Особливим проявом професійної етики є економічна, під якою розуміють сукупність норм поведінки підприємця, а також вимоги, що ставить суспільство до стилю роботи, прийомів та методів конкуренції, характеру спілкування між учасниками бізнесу, їх соціального статусу. Вона допомагає адаптувати до практичних потреб бізнесмена відомості про етичні поняття, моральні вимоги до стилю роботи та зовнішнього обліку. Досить часто економічну ототожнюють з діловою етикою, під якою прийнято розуміти культуру проведення переговорів з партнерами, складання документації, використання етичних методів конкуренції тощо [4].

Необхідність визначення етичних принципів сучасного світового бізнесу призвело до виникнення етики бізнесу, яка вивчає відповідності етичних норм людства до діяльності й цілей ділової організації, та є інструментом аналізу і вирішення проблем, які постають перед працівниками даного напрямку. Основними її принципами є планування та стратегія, суть яких полягає у виробленні іміджу, налагодженні зв'язків, формуванні стійкої довіри до бренду, використанні та застосуванні особистих позитивних тенденцій, що призводять до зростання загальної ефективності організації праці [4].

Короткий аналіз особливостей етики різних професій доводить, що вона вимагає кваліфікованого виконання обов'язків, що мають бути спрямовані на планомірне використання трудового потенціалу задля забезпечення соціального і морального прогресу, задоволення потреб та інтересів суспільства. Однак, професійна етика не створює чітко окреслених етичних норм для всіх працівників, оскільки їх вибір у кожному окремому випадку визначається специфікою професійної діяльності, сформованістю особистісних якостей. Відтак, загальні моральні норми конкретизуються у трудовій діяльності людини з врахуванням специфіки її професії.

На сучасному етапі розвитку суспільства з'являються нові тенденції формування професійної етики, оскільки держава розглядає моральні якості фахівця як один з провідних компонентів його професійної придатності. Задля більшої ефективності та науковості створюються спеціальні заклади, наприклад, Центр етики і професій Гарвардського університету (Harvard Center for Ethics and the Professions) і асоційована з ним сіть центрів та інститутів, де розробляються сучасні кодекси професійної етики [4].

Визначну роль у сучасному суспільстві грають інформаційно-комунікативні технології, серед яких найбільш впливовими є Інтернет, персональний комп'ютер, мобільний зв'язок та ін. Майже всі вони пов'язані з інформацією (обробкою, передачею, способом зберігання, технічними засобами), що спонукає до пошуку шляхів забезпечення безпеки бізнесу, та ставить підвищені вимоги до професійної етики сучасних фахівців, як основного елементу професіоналізму, впливає на усвідомлення важливості та значущості її розроблення та дотримання.

Галузь телекомунікацій, незважаючи на порівняно невеликий термін існування стала однією зі стратегічних в сучасному суспільстві, оскільки вона є з'єднуючою ланкою як промислової сфери (послуг і споживачів), так і різних географічно розрізнених частин країни та її економічних центрів. Ідеї телефонного та мобільного зв'язку виникли майже одночасно, але розвиток мобільного, від появи до широкого використання у всіх країнах, пройшов майже сторічний шлях, оскільки виробники телефонних систем не вбачали достатньої економічної користі в переході до бездротових технологій.

Розвиток та вдосконалення телекомунікаційних мереж загального користування України здійснюється відповідно до Закону України "Про телекомунікації" та "Концепції розвитку телекомунікацій України", в яких акцентується увага на залученні новітніх технологій, стимулюванні професійної конкуренції в інтересах споживачів. Вказується також на те, що телекомунікації є невід'ємною частиною виробничої та соціальної інфраструктури України, і призначені для задоволення потреб фізичних та юридичних осіб, органів державної влади в даних послугах, а основним принципом їх функціонування є впровадження світових досягнень, залучення та використання вітчизняних та іноземних ресурсів, технологій та досвіду [6, с. 451].

Отже, підвищення рівню технологізації та інформатизації, технічні

досягнення у різних сферах сучасного суспільства призвело до виникнення низки нових професій, та потреби формувати систему їх професійно-етичного забезпечення. Етика персоналу центру обслуговування абонентів мобільного зв'язку, на наш погляд, є різновидом етики бізнесу, але відрізняється деякими особливостями, що пов'язані зі специфікою виникнення та становлення мобільного зв'язку та подальшим розвитком цієї галузі. Професійну етику персоналу центру обслуговування абонентів мобільного зв'язку будемо розуміти як сукупність моральних норм та способів поведінки, що відображає специфіку фахової діяльності, ставить певні вимоги до формування етичних якостей працівників, регламентує й регулює виконання ними професійних обов'язків.

Швидкість, з якою відбуваються зміни у суспільстві в цілому та у сфері бізнесу, зокрема, зумовлює необхідність формування нового покоління спеціалістів, здатних не лише ефективно й грамотно вести торгівельні операції, але й дотримуватися вимог професійної етики, які є загальноприйнятими у цивілізованому світі, оскільки для більшості компаній існує розуміння, що успіх професійної діяльності базується не тільки на фінансовій могутності, але й на високій якості обслуговування клієнтів.

Якості, принципи та правила поведінки, якими мають регулювати відносини у соціумі, представлені у етичних кодексах, під якими розуміють перелік моральних норм, яким має слідувати окрема людина або певний колектив [5]. Моральні якості, якими повинен володіти працівник певної професії, відображаються у кодексах професійної етики (чесні, поведінки), під якими розуміють своєрідні нормативні документи, що включають етичні норми та правила, які розробляються на основі загальних принципів моралі, досвіду, специфічних особливостей даного виду трудової діяльності, а також контроль за дотриманням та способи його обґрунтування.

Кодекси слугують суспільству гарантією якості, несуть інформацію про стандарти та обмеження діяльності працівників у певній галузі та надають можливість попередити неетичну поведінку. Вони спрямовані на забезпечення більш ефективного виконання службових обов'язків, оскільки багато видів професійної діяльності (лікаря, юриста, педагога, журналіста, менеджера тощо) мають підвищені морально-етичні вимоги.

Це можуть бути стандарти, за якими працюють окремі фірми (корпоративні кодекси) або правила, що регулюють відносини цілої галузі (професійні кодекси). Професійні етичні кодекси приймають спеціалісти певного виду трудової діяльності. Вони грають роль регулятора міжособистісних відносин та надають особливого морального сенсу спільній професійній діяльності людей. Виходячи з зазначеного, професійно-етичні кодекси, що стали частиною суспільної моралі, виконують такі соціальні функції [5, с. 167]:

- пізнавальну, що реалізується у відображенні об'єктивних процесів професійного розподілу праці у конкретних суспільно-історичних умовах;
- регулятивну, яка забезпечує взаємозв'язок з суспільством та озброєнням специфічними прийомами праці;

▪ ціннісно-орієнтаційну, завдяки чому надаються та закріплюються уявлення про моральний ідеал професіонала, професійні обов'язок, честь, совість, справедливість.

Отже, кожен суб'єкт професійної діяльності повинен використовувати конкретні морально-етичні правила, які є характерними для певної праці та, одночасно, виступати як об'єкт впливу, що розраховує на повагу, розуміння, співчуття, етичне ставлення. Виходячи з зазначеного, професійний етичний кодекс має повно відображати реальну ситуацію у суспільстві та особливості професії, де він розробляється.

За сучасних умов активного розвитку ринкових відносин та гуманізації різних сфер праці відбувається постійне розширення кола професій, що претендують на розроблення власних моральних кодексів. Збільшення попиту на отримання послуг центру обслуговування абонентів мобільного зв'язку вимагає кваліфікованих фахівців, що може бути досягнуто на основі формування професійних якостей, які дозволять їм вільно орієнтуватися у науково-технічних і гуманітарних досягненнях, вирішувати будь-які проблемні ситуації на творчому рівні.

Отже, інтегрування світових економічних процесів та актуалізація проблеми трансформації еліти зумовили необхідність підготовки нового покоління спеціалістів, здатних дотримуватися вимог професійної етики, що є загальноприйнятною у цивілізованому світі. Трудова діяльність галузі мобільного зв'язку є порівняно новою в нашому суспільстві, тому питання етики персоналу центру обслуговування абонентів мобільного зв'язку залишається недостатньо вивченим і потребує подальшого розроблення.

Список використаної літератури

1. Аболіна Т. Г. Проблеми соціальної етики в сучасному суспільстві / Т. Г. Аболіна. – К. : Знання, 1999. – 29 с.
2. Андреева Є. Т. Етика та психологія ділових відносин / Є. Т. Андреева, О. П. В. Бутенко, Н. Опікунова та ін.]; – Х. : Бурун Книга, 2004. – 143 с.
3. Барматова С. П. Політична соціологія: курс лекцій / С. П. Барматова. – К. : Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – 252 с.
4. Ботавина Р. Н. Етика менеджмента / Р. Н. Ботавина. – М. : Прогресс, 2002. – 192 с.
5. Вознюк Н. М. Етико-педагогічні основи формування особистості : [навчальний посібник] / Н. М. Вознюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 196 с.
6. Довгий С. О. Стан та проблеми розвитку телекомунікаційної мережі України / С. О. Довгий // Наука та наукознавство. – № 3. – 2000. – С. 451.
7. Науково-освітній потенціал нації: погляд у XXI століття / Авт. кол. : В. Литвин (кер.), В. Андрущенко, А. Гуржій та ін. – К. : Навч. книга. – [Кн. 3: Модернізація освіти]. – 2004. – 943 с.
8. Палеха Ю. І. Етика ділових стосунків / Ю. І. Палеха,

Ю. В. Водерацький. – К. : Знання, 1999. – 139 с.

9. Хоружа Л. Етична компетентність вчителя як основа реалізації гуманістичної освіти / Людмила Хоружа // Шлях освіти. – 2003. – № 3. – С. 27–33.

ОБДАРОВАНІСТЬ В "ПОСТЕЛІТАРНМУ СУСПІЛЬСТВІ"

Ільїна Г.В.

молодший науковий співробітник
Інституту обдарованої дитини
НАПН України
e-mail: Galyna.ilyina@gmail.com

***Анотація.** Проблема обдарованості розглядається у статті як філософська проблема становлення особистості. Виявляється несвоєчасність концепції еліти. Аналізується роль обдарованості в "постелітарному суспільстві". Показується місце особистої ідентичності в концепції обдарованості.*

***Анотация.** Проблема одаренности рассматривается в статье как философская проблема становления личности. Раскрывается несвоевременность концепций элиты. Анализируется роль одаренности в "постэлитарном обществе". Показывается место личной идентичности в концепции одаренности.*

***Annotation.** The problem of giftedness is considered in the article as a philosophical problem of becoming a person and personal identity. The concept of elite is disclosed as intemeliness. The role of giftedness in the "postelite society" is analyzed. The place of personal identity in the conception of giftedness is shown.*

Розгляд проблеми еліти у контексті розвитку обдарованості ставить ряд світоглядних питань, основним наріжним каменем яких є криза класичних концепцій еліт. Поняття "еліта" вимагає переосмислення у зв'язку з очевидною невиправданістю широкого застосування дихотомії «еліта-маса». Інтелект, здобуваючи у сучасному інформаційному суспільстві нової цінності, зумовлює і нові навантаження терміну "середній клас", що приводить до появи поняття «новий середній клас», до розмежування еліти та «інтелектуалів» як лідерів думок у суспільстві тощо. Стратифікаційні теорії, як і будь-яка ієрархізація переглядаються з виникненням теорій суспільства, які передбачають аструктурованість чи навіть несистемність (наприклад - концепція "мережевого суспільства" М.Кастельса). Наслідком стає розмивання класичних уявлень про роль, функції та соціальні орієнтири еліти. З'являються "лідери інформаційних мережевих середовищ", які формують громадську думку, до якої не можуть не дослухатися економічна чи політична еліта, яка дбає про збереження власного іміджу, а також фінансового становища та політичної впливовості.

Теорії еліт були актуальними доти, доки класовий поділ був "наслідком скріпленого доступу до ресурсів, що відкрив можливість для ефективного самовтвердження особистості" [1, с.58]. В сучасному "індивідуалізованому" світі політичність стає другорядною: "Починається ера повної гегемонії соціального і економічного, і політичному залишається бути тільки дзеркалом – відображенням соціального в сферах законодавства, інституціональності і виконавчої влади", - стверджує Ж.Бодрійяр. Проте чи не передбачає "кінець політичного" водночас і кінця еліти? Адже еліта функціонує там, де її визнають як еліту. В аполітичному суспільстві таке визнання не може бути інакшим, ніж формальним. Еліта не усвідомлюється більше як "обраність", яка отримується людиною завдяки тому, що вона є носієм певних цінностей – культурних, моральних чи навіть матеріальних. Еліта передусім стає недоречною термінологічно (слово "еліта" – від давньофр. *Éslite*, фр. *Élite* – обране, вибране, лат. *Eligere* – обирати). Проте за термінологічною перевагою, а на основі соціально-економічних детермінант навантажених переваг, а на основі соціально-економічних детермінант приховується символічна недоречність поняття. Як говорить Ж.Бодрійяр, "еліти" стають акторами, адже "народ виявився публікою" [2, с.46], для якої "моделлю сприйняття політичної сфери виявилася модель матчу, художнього або мультиплікаційного фільму" [2, с.46]. Як бачимо, "еліта" – не більше, ніж типовий персонаж на соціальній сцені: вона існує тільки перед публікою. У неї немає власних сутнісних рис, вона аморфна і невизначна. Вона – відсутня. Вона існує тільки в знаках, тобто тільки символічно. Публіка здатна сприймати цей символізм емоційно, так само як вона б сприймала дійових осіб у театральній постановці – приймаючи їх роль, але чітко усвідомлюючи, що йдеться про образи, а не про дійсність. Всіма ознаками реальності припиняє володіти як політика, так і еліта. Постполітичне суспільство стає водночас *постелітарним*.

Споконвічна ідея поділу на "обраних" та "всіх інших" не скасовується термінологічною недоречністю "еліти". Це – традиційний розрив, добре відомий нашій культурі з часів античності – розрив "між декількома та іншими, одиницями і масою, крашми і натовпом (між *oi protoi i oi polloi*: першими і багатьма). Ця лінія поділу встановлювала ієрархічні відносини між першими – привілеййованими, привілейї яких під питання не ставилися, навіть якщо могли виникати питання стосовно способу їх здійснення, та рештою" [6, с.139]. Виникає проблема критеріїв такого поділу. Ними є не влада, а спосіб вияву себе, власного "Я". На думку М.Фуко, такий поділ існує сьогодні, але вже не в ієрархічному вигляді: "Тепер вже не становище індивіда, не родова приналежність заздалегідь визначають відмінності, які виділять його з маси і протиставлять решті. Самоставлення до себе, особливості і характер цього ставлення, те, яким чином він насправді зуміє зробити себе об'єктом власної турботи, - саме це визначає, де пройде подальша лінія між деякими і більш численними" [6, с.139].

Таким чином, сьогодні дискурс еліти замінюється дискурсом про особистість, причому не опосередковано, а безпосередньо. Незважаючи на